

RONALD FANGEN OG MISJONEN

AV PASTOR BIRGER JUELL-TØNNESEN

Ronald Fangen, hvis tragiske bortgang for to år siden betydde et slikt smertelig tap for Guds rikes sak i vårt folk, var en av dem som tidligst ga sin tilslutning til tanken om et norsk institutt for misjonskunnskap og misjonsgransking. Ikke minst ivret han for at dette tidsskriftet skulle bli en virkelighet, og han hadde bl. a. lovet å skrive en artikkel til det første heftet. Fangen var den første som tegnet seg som medlem av støttelaget for Egede-Instituttet. Dette instituttet — så skrev han kort tid før han døde — «skal ha til oppgave å formidle misjonskunnskap til vårt folk. Det er et nødvendig arbeid. Det vil vinne nye kretser av folket for misjonen. Det vil gi alt misjonsarbeid en sikrere basis i folkets bevissthet. Det vil styrke vår misjonerende kraft, gi oss nye perspektiver og fremme en inderlig samfølelse med Kristi stridende kirke over hele jorden.»

R e d.

Det er ofte blitt hevdet at sansen for misjonen først gjør seg gjeldende på et relativt sent stadium av den kristelige utviklingen. Misjonen er ikke det første den nyomvendte får øye for. Og når han oppdager misjonen, er det uttrykk for at han er begynt å vokse til manns modenhet som kristen.

Hos Ronald Fangen var selve den kristne opplevelsen en opplevelse av misjonen. Da han ble en personlig kristen, ble han samtidig en «misjonsvenn». Han hadde ikke bare fra første stund en viss interesse for misjonsarbeidet, men han gledet seg over det og gikk inn i det. Han talte om det med begeistring, og han som egentlig ikke var dikter, ble det som skrev kantaten til Det norske misjonsselskaps 100-årsfest. Når jeg sier at han egentlig ikke var dikter, mener jeg at poesien ikke var hans naturlige uttrykksform. Han var idédikter og prosaist, en av de beste vi har hatt i nyere tid. Da han skrev kantaten til Misjonsselskapets jubileum, var det nok idédikteren som risset opp konturene. Vi kan også si at det er en reflektert poesi i denne kantaten. Men samtidig er den fylt av poesi. Den griper en like meget ved sin skjønnhet og ved sine syner som ved sin rikdom på tanker. Det er en dikter som har skrevet den, en dikter som misjonssaken har inspirert. Derfor er denne kantaten ikke en bestilt jubileumshyllest til en ærverdig in-

stitusjon. Den er minst av alt det. Noen vil kanskje si at den er for lite av det. Men den er en sang fra et fylt sinn, et kristent vitnesbyrd, en appell. Den er skrevet con amore, og den har de svakhetene og den styrken som en kantate har når den er skrevet på inspirasjon og med glede mer enn av plikt og ytre tilskynding. Kantaten er ikke et leilighetsdikt. Den er ikke bare skrevet til jubileet i 1942. Om det er en svakhet ved den, er det på den annen side så at den kan og bør bli sunget hver gang «misjonsfolket» er samlet til fest og til arbeid, sunget til samling om hva det virkelig gjelder, til glede og oppmuntring. Det Ronald Fangen ville med den, var jo nettopp det å løfte vårt syn, gi oss ny glede og ny iver til å ta fatt på det viktigste av alt, arbeidet for misjonen.

Dette arbeidet er så viktig fordi verdens nød er så grenseløs. Der er enda uendelig langt igjen til evangeliet har nådd alle folk på jorden. Men der er også det løfte over den kristne verdensmisjonen at en gang skal alle ha hørt evangeliet, en gang skal der stå en flokk av alle slekter og folk og tungemål omkring Lammetets trone og blande sine stemmer med i det koret som synger:

*Deg priser nå hvert åndedrag,
hvert sukk og hjerteslag,
Guds lam for all din kjærlighet,
takk, takk i evighet!*

Det er betegnende at det nettopp er Brorsons salme til Kristi himmelfartsdag som avslutter kantaten. Løftet lyser over appellen til arbeide. Den er det Landstad som slår an i salmen «Oppløft ditt syn, o kristen sjel, det dugger over dal og fjell». Menighet og kor synger den unisont etter at koret har gitt en helt uhyggelig gripende skildring av verden som er senket i det onde helt fra den gangen da menneskene ville bygge et tårn som nådde til himmelen. Og etter at vi har vært både rystet og gledet over å se hva evangeliet virker gjennom tidene der det trenger inn, får Landstads ord en ny gyldighet og et nytt innhold. Her skal menigheten synge med, og her vil den gjerne falle inn med de glade ordene som han formet. Fangen selv går likesom et øyeblikk til side. Landstad skal ha ordet. Menigheten skal oppleve fellesskapet i tro og virke

og i jubel over Åndens verk. Og menigheten opplever det, fordi Fangen har lagt grunnlaget. Han har gitt gleden og troen tunge og vinge. Han har kalt fram den kristne fellesskapskjenslen, vissheten om samhörigheten mellom de kristne slektene og mellom oss som i dag er med i dette virke.

Det er ikke meningen å gå i detaljer og gi en analyse av kantaten til 100-årsjubileet. Det har de gjort som tok imot den med takk da den kom som Fangens gave til Misjonsselskapet. Men jeg vil gjerne bare peke på det at den er en gave, at den er et dypt personlig verk og at den har en tendens. I den grad er den personlig at en tør ha lov å si at den er direkte subjektiv. Og i den grad er den tendensiøs at den vil irritere alle som vil lese den bare som kantate og ergre dem som bare hadde ønsket å høre hvor langt vi nå er nådd og hvor sikkert og trygt vi står både økonomisk og i den sosiale anseelse. Der er ingen fryderop fordi misjonen som kulturfaktor er blitt anerkjent i vide kretser. Der er ingen begeistring over ytre styrke og heller ikke over indre myndighet. En sitter igjen med et forferdende inntrykk av at verdens nød er like stor i dag som den gangen da menneskeslekten ville gjøre seg selv til guder, som der ute hvor hedenskap er et liv i angst, i dag i dødens århundre som det er blitt kalt. En blir grepet av panikk når en sammen med Fangen ser på hvor meget som ennå står tilbake, hvor uendelig langt der er igjen. Landstad gir trøsten. Han viser hvor stor frimodigheten en gang var da bare et lite steg var gjort. Slik skal også vår frimodighet være. Men det er bare en kort stund vi får hvile ut i og bli styrket av den tanken at det som har seiret og alltid skal seire over verden, er vår tro. Sluttordet er Brorsons maning og løfte. Der er langt igjen, det er så, men over den steinete, endeløse veien lyser løftet i dag vel sterkere enn noen gang, fordi misjonsarbeidet har esjatologisk perspektiv i dag og fordi motsetningen mellom hedenskap og kristendom, mellom tro og frimodighet på den ene siden og angst og nød på den annen, er blitt tydeligere enn noen gang før. Misjonen trenger ikke anerkjennelse som en vesentlig kulturfaktor. Om den aldri så meget er det, er det allikevel helt underordnet sammenliknet med at den er den frelsende kraft Gud har satt inn i verden, at den er verdens eneste håp og redning i dag.

*Hvor er vårt vern og hvem er vårt verge
når jorden skjelver og lynet slår?
Hvem kan demonenes makt besverge?
Hans navn er Jesus. Hans rike seirer når alt forgår.
De som drar ut, alle de ber hjemme
som lyder kallet fra ham, Guds sønn,
er troens tolk i vår folkestemme,
vårt abelsoffer, vår pant på del i Guds rikes lønn.
Hva det gjelder, er å tro i trengsel og i tvil:
Se, jeg kommer snart ...*

Ronald Fangen måtte skrive kantaten slik han skrev den. Den måtte være så personlig, så subjektiv og kanskje ensidig. Hvis det skulle være hans kantate og ikke bare et dyktig poetisk leilighetsdikt. Fangen var alltid sterkt personlig engasjert i alt det han produserte. Det var ganske særlig tilfellet med det han skrev etter at han hadde trådt fram som kristen. For da kjente han det som et kall å gi andre del i det han selv hadde funnet. Vi kan godt si det slik at hver linje Fangen skrev etter at han var blitt en personlig kristen, har en misjonerende tendens. Tendensen kommer til syne i boktitlene like meget som i innholdet. Det kan være tilstrekkelig å nevne slike titler som «På bar bunn» og «Allerede nu» og «Kvernen som maler langsomt». Han kom etter hvert til å holde mer av prekestolen enn av kateteret. Men vi skal allikevel ikke glemme at hans første serie av offentlige foredrag handlet om Paulus, som han elsket og beundret som venn og samtidig, og som han håpet at han, som han humoristisk uttrykte det, skulle få tale meget med i himmelen en gang. Det er misjonæren, mannen med kallet til å erobre verden for Kristus, han vil gjøre levende for moderne mennesker. Gjennom disse foredragene vil han vise at Paulus som menneske er dypt beslektet med mange mennesker i dag, fordi den åndelige situasjonen i hans samtid i mangt er kongruent med situasjonen i dag og fordi det valget Paulus sto overfor, er det valget det moderne menneske står overfor. Disse foredragene om Paulus blir da, enten en leser dem eller særlig hvis en har hatt den lykke å høre dem, en forkynnelse av verdens-

misjonens nødvendighet, en dristig analyse av vår tids åndelige situasjon og en vekker til ny interesse og nytt virke for misjonen.

Ronald Fangen hadde ofte kjent seg i motsetning til Paulus. Der var for meget av spekulasjon og teologisk vidløftighet i brevene hans, og han var meget av en doktrinær fanatiker, mente han. Til han en dag som personlig kristen kom til å lese, kanskje under en viss tvang og med noen ulyst, Paulus' brev. Da møtte han mannen Paulus. De to hadde meget felles, ikke bare i åndspregmen også i sine forutsetninger. Med undring la han merke til at han hadde levd i så mange år og møtt mannen Paulus så mange ganger uten å lære ham å kjenne og uten å se slektskapet i forutsetninger, i syn og tanke. Ronald Fangen hadde en sjelden evne til å forstå sine medmennesker. Det ble en gang med rette sagt om ham at han var meget mer av en innfølende litteraturkjenner enn av en kritiker. Det kjentes kanskje personlig smertelig for ham at han ikke hadde kunnet forstå Paulus. Men en dag forsto han ham. En dag leste han disse brevene ikke bare som mektige åndsverk overveldet av den rikdom på tanke og fantasi de eide, men han leste dem som vitnesbyrd, som bekjennelse og direkte tale fra hjertet. Han forsto, som han selv uttrykte det, at de var ikke tenkt men opplevd. De ville ikke overvelde, men de ville gripe. Der var nok veldige utsyn over menneskeslektens historie, over fallets og frelsens tider i slektens liv. Men alt det skulle bare tjene den hensikten å få medmennesket i tale, stille ham overfor et valg og vise ham at der er et alternativ og ikke noe annet, det er frelse eller fortapelse, Kristus eller Satan, den absolutte håpløshet eller en tro som med lenker om hender og føtter jager mot målet, strekker seg etter det som ligger foran og alt nå griper den seiersprisen som ligger ferdig. «Vi møter i Kristus Guds inngang i tiden. Vi møter i Peter og Barnabas og fram for alle i Paulus gudledede menn som i veldige brytninger og personlig fare fastholdt kristendommens universelle art, dens frihet, dens enhet, dens adresse til alle mennesker og alle folk.» En venn og en samtidig ble Paulus for Fangen den dagen han lærte ham å kjenne. «Har man lyttet en stund til Paulus i hans brev, har man fulgt svingningene i dem, det veldige, spontane liv som bølger i dem, da kjenner man til bunns en sjel, og det er mer enn å kunne følge en skjebne. Og har man sett ham

vandre på landeveiene, tale for herskere, grunnlegge den kristne menighet rundt omkring i hele den antikke verden, da har man i verdenshistorisk målestokk sett hva troen formår, og det er større og modigere enn alle seierrike slag, for seieren var varig og av våpen hadde han bare ett, kjærlighetens evangelium.»

Hvorfor ble nettopp Paulus emnet for hans første kristelige foredrag? Han hadde holdt foredrag med kristelig emne tidligere, f. eks. det verdifulle om nordisk salmediktning. Det har sin verdi i analysen, i det at det er skrevet av en kjenner, en som har evnen til å lytte med fin sans for poesi. Stilistisk og estetisk bedømt er dette foredraget bedre enn foredragene om Paulus. Men også bare slik bedømt. I foredragene om Paulus møter vi en mann som taler med hele seg selv om et emne, nei, om et medmenneske, en venn som døde for århundrer siden og som han allikevel har møtt og talt med i går. Og han har inspirert ham, gledet ham og latt ham få lov å glede seg og ha det smertefullt vondt sammen med ham. Svaret på det spørsmålet jeg stilte, tror jeg en kan forme omtrent slik: Fordi den opplevelsen av virkeligheten og den kristelige opplevelsen Paulus hadde, i så meget likner den som århundrer etter ble Ronald Fangens og fordi de er beslektet som mennesketyper, er det at Paulus for Fangen ble en samtidig, et levende og nært medmenneske. Og nettopp fordi det var Paulus han møtte like etter at han hadde fått lov å møte Kristus, kom misjonstanken til å få en så sentral plass i kristendomssynet hans, og det meget tidligere i hans kristelige utvikling enn vanlig er. At Paulus ble misjonær, har sin grunn i forutsetninger som det ikke er vanskelig å finne, og det er heller ikke vanskelig å finne hvorfor Ronald Fangen som kristen ble en av dem som ga ny inspirasjon til misjonsarbeidet for dem som var med i det, og vakte kjærlighet til det og syn for det i kretser der det bare var kjent og aktet. Der er mange som var begynt å gå trett i arbeidet, og der er mange som bare kjente dette arbeidet av navn og ikke visste at de hadde noen personlig plikt overfor det og enda mindre at deres egen og menighetens skjebne dypest sett var avhengig av det, som Ronald Fangen har vært en vekker for og gitt det misjonssynet de har i dag.

Ronald Fangen var 19 år da verdenskrigen brøt ut i 1914. Han var en bråmoden mann som hadde lest og tenkt mer enn de fleste

av sine samtidige og som for lenge siden hadde lagt den dådløse verdenssmerten bak seg. Han var begynt å sysle med tanken om å bli noe i norsk åndsliv. Han var snart klar over sine evner og over legningen i sin personlighet. Over en slik ung mann måtte jo verdenskrigen komme som en illusjonsdrepende virkelighet. Det var de destruktive kreftene i tilværet som viste seg tydelig. Disse kreftene var altså like sterke og iallfall meget kraftigere i virkningene enn de byggende. Det var de samme kreftene som hans store læremester Dostojevski hadde talt om og latt komme til syne med uhyggelig gripende tydelighet i levende menneskers liv. Undergangsdriften hadde han også selv sett på nært hold i mennesker han hadde møtt. Det var jo også det Bibelen og ikke minst Paulus talte om stadig. Det var den samme opplevelsen Paulus hadde hatt. Fangen visste nok at denne oppdagelsen var like gammel som Den hellige skrift, men på det tidspunktet ble det allikevel ikke dit han søkte for å høre det sagt. Det var Dostojevski og ikke Paulus som først fikk ham i tale. Da han fikk det, var det slik at det ble en opplevelse som satte spor hos ham og som fikk betydning ikke bare for ham selv men også for andre.

Opplevelsen av de destruktive kreftenes veldige makt førte ikke til sammenbrudd for idealer og tro hos Ronald Fangen. Men den gjorde at han aldri ble noen naiv kulturoptimist eller en tilbeder av mennesket. Det er for så vidt betegnende at noe av det siste han skrev, var tre artikler om kristendommen i nutidens kultursituasjon. Der hevdet han at det alltid, selv nu, selv etter krigen, etter at nazismen hadde øvd sitt kulturnedbrytende verk, i dag da det vi kaller den europeiske kulturen viser så mange dødelige sykdomstegn, burde hete kristendommen i kulturen. Kristendommen, den kristne menigheten burde gå inn i kulturlivet og gi den evangeliet som er en frelse for hver som tror og som gir et sykneende kulturliv vitaminer det ikke kan være foruten.

Han måtte se det slik, for han hadde opplevd sitt kristelige gjennombrudd som en inngang til et nytt liv, en ny livsform og en ny livskvalitet. Han hadde opplevd at han som, som han selv sier, alltid hadde vært religiøs og som hadde lest og tenkt meget over religiøse spørsmål, at han hadde fått både et nytt livssyn og en ny holdning. Hans grunninnstilling var i det vesentlige blitt

forandret. Han var en tilskuer og ble en aktiv. Han var en flittig kirkegjenger i mange år og vurderte forkynnelsen og salmediktingen positivt og velvillig. Men han var en som satt utenfor og så på det hele. At det var fantastisk og eventyrlig og levende, at det engasjerte ham og skulle engasjere ham på samme måten som det hadde engasjert Paulus, det gikk opp for ham da noen kristne med misjonssinn våget å gjøre det klart for ham. Han sto der og så hvorledes destruksjonen øvde sitt verk. Han så det, men han hadde ikke klart for seg at det var hans og hver kristens oppgave å gripe inn, være aktiv. Han så hvorledes motsetningene tårnet seg opp mot hverandre. Hvorledes hele verdenshistorien var et gigantisk drama og ikke en jevn, elskverdig utvikling fra det gode mot det bedre. Dette fikk han med ett syn for. Og midt i den rådløsheten som dette naturlig skapte, møtte han Paulus. Paulus skrev dagsaktuelt om verdens nød, slik han gjør det i Romerbrevet. Paulus hadde det kristne motet å avsløre sin samtids mennesker. Men han hadde også den vissheten at han og den vesle kristne menigheten hadde legemidlet mot verdens nød, og det het Evangelium. Paulus sto selv en gang på bar bunn. Han var selv en gang en tilskuer som dekket seg bak sin egen ulastelighet etter loven. Han satt som tilskuer den gangen de stenet Stefanus. Men han ble den som gikk mil etter mil fra by til by for å gjøre evangeliet kjent, gudskraften til frelse, enkeltmenneskets og verdens eneste håp og redning.

Boken om Paulus er ikke lett å lese. Men her om noen gang er det klart at det lønner umaken å følge Fangen. Der er vel ikke på norsk skrevet en bok om apostelen der mennesket kommer så klart fram. Vi ser ham lide og glede seg, og vi hører ham tale. Og der er ikke skrevet mange bøker på norsk der en så tydelig kan merke at forfatteren skriver ut fra seg selv. Det er like meget sin situasjon og sin oppfatning, sitt misjonssyn han gir, som det er apostelens. Og misjonsmotivet for dem begge er verdens grenseløse nød og troen på evangeliets evne og løfte. Jeg vet at Fangen undret seg over at urmenigheten og Paulus kunne holde fast ved den troen. Og han hadde det klart for seg at i dag må vi ikke slippe den troen, selv om det ikke er lettere for oss enn det var for dem å holde fast ved den. Verdens nød er ikke blitt mindre,

tallet av mennesker er økt og den nye verden er meget større enn den gamle. Den kristne arbeidsstokken er også blitt større enn den var den gangen. Den kristne kirken har virket i 1900 år. Men alle regnestykker blir meningsløse for den kristne som kjenner verdens uendelige behov som er like mange individuelle behov. Og alle regnestykker blir også meningsløse når vi ser på det historiske faktum at den første kristne misjonen erobret den gamle verden i løpet av et par hundre år. Det var fordi Gud satte inn en kraft de første kristne hadde blind tillit til: Den hellige ånd. Herren er Ånden, sa Paulus, og med det mente han at Herren selv lever og virker med i dagens liv slik at der hender undere og skjer meget mer enn vi torde drømme om, var vi nokså dristige.

Dette var fantastisk og eventyrlig. De to ordene begynner Fangen å bruke meget i tiden etter at han er blitt en personlig kristen. Men derfor har vi ikke lov å slutte at der var noe svermerisk over misjonssynet hans. Opplevelsen av nøden og destruksjonen, av å stå på bar bunn hadde vært for sterk til det. Med all sin begeistring og med all sin iver for misjonen er Fangen allikevel alltid realistisk når han bedømmer situasjonen, mulighetene og vanskelighetene. Så mange ganger jeg har talt med ham om misjonen, har jeg aldri sett ham forlate den bibelske eller den paulinske realisme i synet på oppgave, ansvar og løfte.

Å være misjonær er å være bygningsmann. Den første misjonæren, Paulus, er en slik byggende ånd. Han er en rak og uforlikelig motsetning til det moderne analytiske menneske. Fordi han er kristen, fordi han er misjonær. Fordi han ikke har noen annen ærgjerrighet enn å bære evangeliet ut over hele verden. Det er da og bare da at vi også er byggende mennesker som kjemper med Kristus mot destruksjonen, mot ondskapens åndehær i himmelrom og menneskesinn. Vi kan si det slik at Fangen vil ha oss til å forstå at det er som misjonsarbeidere, som misjonens venner og medarbeidere at vi er i funksjon som kristne. Det er i misjonen inspirasjonen ligger og det er over misjonen løftet lyser. Og løftet er et løfte om den nye himmel og den nye jord. Misjonen er Kristi kall til oss, og den er hans gave til oss.

«Fordi Jesus Kristus var Gud selv i menneskeskikkelse, henrettet for våre overtredelser, oppreist til vår rettferdiggjørelse, fordi

han er den eneste Herre over liv og død, derfor bestemmer vårt forhold til ham om vi skal trelle under dødsfaktene og være prisgitt undergangens lov. Det er i en sum betydningen av Kristi oppstandelse: at hele menneskeheten, alle menneskers evige skjebne bestemmes av menneskehetens og hvert enkelt menneskes forhold til ham — og ikke av noe annet.»

Ordene er hentet fra en påskepreken i 1944. Det er bare ett av de mange vitnesbyrdene vi har fra hans senere år om hvilken sentral plass misjonen hadde i hans kristne syn. Han blir savnet i mange kristne kretser. Både Den norske kirke og det norske åndslivet trengte en som ham nettopp i dag. Savnet av ham vil vel kjennes dypest for Egede-Instituttet som han var med å stifte, og mer enn det, var med å gi struktur, retning og arbeidsmål.